

О. В. Богер,

аспірантка, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

ПРІОРИТЕТИ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ У СТАНОВЛЕННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

O. Boger,

postgraduate, Kyiv National Economic University named by Vadym Hetman, Kyiv

PRIORITIES OF TAX SYSTEM CHANGES IN UKRAINE INNOVATIVE ECONOMY FORMATION

У статті розкриваються питання особливостей, основних перешкод та напрямів реформування становлення інноваційної економіки України.

Стаття розкриває питання відповідності інноваційної економіки України загальносвітовим тенденціям. Інноваційна економіка України знаходиться лише на початкових етапах становлення, а тому потребує особливої уваги з боку уряду країни.

Матеріали статті відображають реальний стан законодавчого забезпечення сфери інновацій. Автор обґрунтовує необхідність реформування податкової системи із застосуванням податкових стимулів.

The article describes the issue of features, of the main barriers and reform directions of innovative economy formation in Ukraine.

The article reveals the accordance of innovative economy Ukraine with global trends. Innovative Economy Ukraine is flying in the early stages of development, and therefore needs special attention from the government.

The materials of the article disclose the real state of innovation legislative support. The author justifies the need for reforming the tax system with effective tax incentives.

Ключові слова: становлення інноваційної економіки, податкове законодавство, податкова система, реформування, стимулювання.

Key words: innovative economy formation, tax legislation, tax system, reform, incentives.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Складні та динамічні зв'язки, які виникають внаслідок взаємодії інноваційної економіки та податкової системи в Україні обумовлюють вирішення питань ефективності інституційного забезпечення. З огляду на особливість інноваційної економіки реагувати на зміни у державній політиці країни, період становлення може бути тривалим. Зміни в нормативно-правовому руслі миттєво і напряму не призводить до змін в інноваційній економіці. Саме тому питання ефективного законодавчого забезпечення в сфері інновацій особливо актуалізувалися.

Інноваційна економіка характеризується певними обов'язковими принциповими ознаками: високий рівень розвитку освіти та науки [1]; велика частка інноваційних підприємств (понад 60—80%) та інноваційної продукції високий індекс економічної свободи [2]; 4—6-ті технологічні уклади економіки; висока вартість та якість людського капіталу; заміщення капіталів; висока конкурентоздатність товарів та послуг у сфері інновацій; висока і конкурентоспроможна якість життя.

За вищепереліченими принциповими ознаками інноваційної економіки, українську економіку не можна віднести до такої. В Україні частка підприємств, що займалися інноваціями у 2014 році становила 16,1% [3]. У промислово розвинутих країнах видатки на освіту на всіх рівнях державного сектору, як правило, становлять від 4,5 до 7% ВВП. Відносний показник України відповідає загальному — світовій тенденції та складає 5,3% [4]. В Україні переважають третій і четвертий технологічні уклади, а це означає що економіка залишається на індустріальному етапі, а тому відстає від розвинених країн на технологічну епоху. На розвиток освіти, науки, медицини в Україні спрямовуються обмежені обсяги фінансових ресурсів, що не сприяє накопиченню людського капіталу.

Є лише певні зрушення та початкові елементи становлення інноваційної економіки України. Саме тому, необхідно зосередити увагу на тих заходах державного регулю-

вання, які матимуть не лише тактичні, але й стратегічні значення для становлення інноваційної економіки.

Перешкодами сталого економічного розвитку та формування інноваційної економіки в Україні є:

— неспроможність ринкової економіки ефективно протидіяти екстерналіям (відсутність ринкового саморегулюючого механізму);

— нелегальне та непропорційне нагромадження капіталів;

— відсутність прозорості у веденні господарської діяльності, яка спричинена поглибленим процесом коруптивності більшості прошарків суспільства;

— відсутність реальних стимулів працювати "по-білому".

Потягом останніх десяти років податкова політика України була спрямована на вирішення конкретних економічних завдань та проблем. Це, зокрема, обмеження росту цін та інфляції, подолання кризи платежів, укріплення грошового обігу. Ці заходи повинні були забезпечити захист внутрішнього ринку, створення умов для розвитку здорової конкуренції, здійснити реальну допомогу в становленні та розвитку малого бізнесу, підвищити рівень правової свідомості та культури суспільства. З огляду на нинішню складне політичне, соціально-економічне становище в Україні проблеми досі є невирішеними, а ситуація із стабілізації економіки тільки погіршується.

Таким чином, податкова система потребує реформування. Класифікувати домінуючі зміни податкової системи можна за такими ознаками: в залежності від встановлених державних пріоритетів; з використання економічних, соціальних, політичних та культурно-історичних особливостей; за рівнем та структурою оподаткування; за напрямом оптимізації податкового регулювання; в залежності від специфіки сфер діяльності галузей та регіонів.

Будь-які реформи мають бути адаптованими не лише до загальносвітових тенденцій, але й гармонізуватися з внутрішніми особливостями країни, історичний шлях якої пови-

Таблиця 1. Законодавче забезпечення України у сфері інновацій

Назва нормативно - правового документа	Дата прийняття та номер	Зміст
Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»	13.12.1991р. № 1977-XII	Визначення правових, організаційних та фінансових засад функціонування і розвитку науково-технічної сфери, створення умов для наукової та науково-технічної діяльності, забезпечення потреб суспільства й держави в технологічному розвитку
Постанова ВРУ «Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України»	13.07.1999р. № 916-XIV	Визначення головних цілей, пріоритетних напрямів й механізмів науково-технологічного та інноваційного розвитку України
Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»	11.07.2001р. № 2623-III	Визначення правових та організаційних засад цілісної системи формування та реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки в Україні
Закон України «Про інноваційну діяльність»	4.07.2002р. № 40-IV	Визначення правових, економічних та організаційних засад державного регулювання інноваційної діяльності в Україні
Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»	14.09.2006р. № 143-V	Визначення правових, економічних, організаційних та фінансових засад державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
Розпорядження КМУ «Про схвалення концепції розвитку національної інноваційної системи»	17.06.2009р. № 680-р	Визначення основних засад формування та реалізації збалансованої державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки
Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності і України»	8.09.2011р. № 3715-VI	Визначення правових, економічних та організаційних засад формування цілісної системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їх реалізації в Україні
Постанова КМУ «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012-2016 роки»	12.03.2012р. № 294	Визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня
Постанова КМУ «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2012-2016 роки»	17.05.2012р. № 397	Визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня
Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері»	10.09.2012р. № 691-р	Визначення концептуальних засад державного регулювання в інноваційній сфері, формування економічних структурних і організаційних основ інноваційної діяльності, створення належної інституційної бази, створення сучасного ринку інновацій та технологій, визначення механізму оперативного реагування на зміни в інноваційній сфері
«Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»	16.07.1999 № 991-XIV	Визначення правових та економічних засад запровадження та функціонування спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка» (м. Київ), «Інститут електроварювання імені С. О. Патона» (м. Київ), «Інститут монокристалів» (м. Харків), «Вуглемаш» (м. Донецьк), «Інститут технічної теплофізики» (м. Київ), «Київська політехніка» (м. Київ), «Інтелектуальні інформаційні технології» (м. Київ), «Укрінфотех» (м. Київ)
«Про наукові парки»	25.06.2009 № 1563-VI	Закон регулює правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані із створенням та функціонуванням наукових парків, і спрямований на інтенсифікацію процесів розроблення, впровадження, виробництва інноваційних продуктів та інноваційної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках
Постанова КМУ «Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури»	14.05.2008 № 447	Метою Програми є створення у 2009-2013 роках в Україні інноваційної інфраструктури, здатної забезпечити ефективне використання вітчизняного науково-технічного потенціалу, підвищення рівня інноваційності та конкурентоспроможності національної економіки
Податковий Кодекс України	02.12.2010 №2755-VI	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства

Джерело: складено автором за [5].

нен прийматися до уваги. Україна є постсоціалістичною країною, яка йде шляхом ринкових перетворень. За період незалежності процес становлення ринкової економіки йде досить складно. Кризові явища в економіці змушують вирішувати першочергові завдання із стабілізації економіки, яка є лише тимчасовими. Реформування це тривалий і складний процес, результатом якого мають бути: підвищення основних макроекономічних показників, зростання соціально-економічного розвитку та підвищення параметрів якості життя населення.

Домінанти змін податкової системи визначаються деякими її особливостями. Так, в Україні податкова система характеризується: середнім, в порівнянні з країнами ЄС та світовими лідерами, рівнем податкового тягара суб'єктів господарювання; структура податкових

надходжень до бюджету характеризується більшою питомою вагою непрямих податків над прямими; надходження соціальних відрахувань; висока (близько 70%) частка податкових надходжень у бюджету, що свідчить про високий рівень податкового навантаження на економіку. Перш ніж збалансувати співвідношення прямих та непрямих податків у доході державного бюджету необхідно вирішити питання відшкодування податку на додану вартість (ПДВ). При цьому, підвищення ставки податку на прибуток та податок з доходів фізичних осіб (ПДФО) може стати значним антистимулюючим фактором. Необхідно визначити оптимальне співвідношення прямих та непрямих податків, і очевидним кроком має бути зменшення податкового навантаження на непрямі податки: ПДВ, акцизи, мито.

Таблиця 2. Законодавче забезпечення реалізації програм у сфері інновацій

Назва програми	Документ, яким затверджено програму	Термін виконання програми
Державна цільова науково-технічна програма «Нанотехнології та наноматеріали»	Постанова КМУ від 28 жовтня 2009 року № 1231 (із змінами)	2010-2014 роки
Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні	Постанова КМУ від 02.02.2011 року № 389	2011-2015 роки
*Державна цільова науково-технічна програма розроблення новітніх технологій створення вітчизняних лікарських засобів для забезпечення охорони здоров'я людини та задоволення потреб ветеринарної медицини	Постанова КМУ від 22.06.2011 року № 725	2011 – 2015 роки
*Державна цільова науково-технічна програма "Розробка і впровадження енергозберігаючих світлодіодних джерел світла та освітлювальних систем на їх основі"	Постанова КМУ від 9 липня 2008 р. № 632	2009 -2015 роки
*Державна цільова науково-технічна та соціальна програма «Наука в університетах»	Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1155	2008-2017 роки
«Про схвалення Концепції Державної цільової програми біобезпеки та біологічного захисту на 2015–2020 роки»	Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 червня 2012 р. № 466	2015 – 2020 роки

Джерело: складено автором за [5].

Напрями оптимізації податкового стимулювання інноваційної економіки стосуються: врегулювання податкового, фінансового та бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання; протидія тінізації та відмиванню доходів населення; зменшення податкового тиску з боку контролюючих органів; зниження вартості адміністрування податків (кількісна та якісна оптимізація кадрового складу та структури органів ДПС України); зміна процентних ставок основних бюджетоутворюючих податків; зменшення кількості податків та зборів; адаптація податкового законодавства до умов ЄС; розробка ефективного інструментарію податкового регулювання (податкових стимулів, а не пільг).

Враховуючи те, що в Україні досить високий потенціал ресурсного забезпечення та вигідні географічні й геополітичні переваги, необхідно працювати над реформами, які піднімуть загальний соціально-економічний стан на якісно новий рівень. Перспективним є розвиток не лише промисловості та сільськогосподарства, але й актуалізація сфери послуг за вектором загальносвітового науково-технічного прогресу. Сфера інновацій є домінантною складовою у податковому реформуванні.

Законодавче забезпечення стимулювання інноваційної економіки України представлено у таблиці 1.

Розвиток найважливіших напрямів інноваційної діяльності має забезпечуватися завдяки реалізації відповідних державних програм. На сьогодні в Україні реалізується низка державних програм у сфері інноваційного розвитку, наведених у таблиці 2.

На сьогоднішній день, в Україні закріплена законодавчо реалізація державних програм у сфері інновацій, які викладено у таблиці.

Постановою Кабінету Міністрів України "Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проектів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України" від 5 березня 2014 р. № 71 затверджений перелік державних цільових програм, які припиняються достроково, у тому числі зазначені у таблиці (*). Реалізація державних програм у сфері інноваційної діяльності у промисловості унеможливується через відсутність державного фінансування та ефективних механізмів залучення коштів приватних інвесторів.

З огляду на чинне законодавство України у сфері державного, і в тому числі податкового регулювання інноваційного розвитку, можна стверджувати, що є певні кроки на шляху становлення інноваційної економіки. Єдиною проблемою є недостатня реалізація формально встановленого законодавчого забезпечення. З цієї думкою погоджуються і міжнародні експерти [6].

ВИСНОВКИ

Інституційне забезпечення змін податкової системи у становленні інноваційної економіки України не має стимулюючого впливу. Реалізації ключових напрямів інноваційного розвитку, визначених у низці законодавчих та нормативно-правових документів у сфері інноваційного розвит-

ку перешкоджають: неузгодженість та фрагментарність державної політики; недостатнє фінансування відповідних державних програм, наукової та науково-технічної діяльності в Україні; відсутність організаційної та фінансової підтримки інноваційних підприємств; відсутність ефективної системи контролю за інноваційною діяльністю та коригування інноваційної політики. Загалом всі ці процеси не можуть відбуватися самостійно без подолання корупційної складової, яка є основною перешкодою.

Формування інституційного середовища для реалізації інноваційної моделі розвитку України має охоплювати систематизацію законодавства у сферах науково-технічної та інноваційної діяльності, розроблення та реалізацію науково-технічних, інноваційних цільових програм і програм модернізації виробництва, а також забезпечення виконання законодавства у сферах науково-технічної та інноваційної діяльності.

Література:

1. "Human Development Report", UNDP (2013). — Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_RU.pdf
2. Index of economic freedom (2015). Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/ranking>
3. Офіційний сайт державної служби статистики України (2015). — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
4. The Economist Intelligence Unit's Quality-of-Life Index(2005). Режим доступу: http://www.economist.com/media/pdf/QUALITY_OF_LIFE.pdf
5. Офіційний веб-портал Верховної ради України(2015). — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
6. "Innovation Performance Review of Ukraine — United Nations Economic Commission for Europe" (2013). Режим доступу: www.unecce.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/icp7.pdf

References:

1. UNDP (2013), "Human Development Report", available at: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_RU.pdf (Accessed 22 August 2015).
2. The Heritage Foundation (2015), "Index of economic freedom", available at: <http://www.heritage.org/index/ranking> (Accessed 22 August 2015).
3. The Official Website of the State Statistics Service of Ukraine (2015), available at: <http://ukrstat.gov.ua/> (Accessed 22 August 2015).
4. The Economist Intelligence Unit's (2005), "Quality-of-Life Index", available at: http://www.economist.com/media/pdf/QUALITY_OF_LIFE.pdf (Accessed 22 August 2015).
5. The Official Website of Verkhovna Rada of Ukraine (2015), available at: <http://www.rada.gov.ua/> (Accessed 22 August 2015).
6. United Nations Economic Commission for Europe (2013), "Innovation Performance Review of Ukraine", available at: www.unecce.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/icp7.pdf (Accessed 22 August 2015).

Стаття надійшла до редакції 01.09.2015 р.